

MERDEKA

Nr 22 - juli 2004

ÖSTTIMOR

Information

**Blir Indonesien demokratiskt?
Sidan 9**

**Caritas Östtimorprojekt
Sidan 19**

**Nyheter från Östtimor,
Västpapua, Aceh och Indonesien**

Merdeka & ÖsttimorInformation

Redaktören har ordet	3
Ingen rättssäkerhet för kvinnor	3
Östtimors existens hotad	4
Krav på Australien	5
Gränsvist Indonesien—Östtimor	6
Årsmöten	6
Svenskt bistånd till Östtimor	7
Vatten till landsbygdens skolor på Östtimor	8
Blir Indonesien demokratiskt?	9
Ny biskop i Dili	10
Parlamentsplatser i Indonesien	11
Wiranto presidentkandidat	12
Rättegångarna i Jakarta	13
Dom mot före detta guvernör	14
Kritiska rapporter om Indonesien	14
Ny konflikt på Moluckerna	15
Nyheter från och om Västpapua	16
Förundersökning av GAM	17
Kriget i Aceh	18
Caritas Östtimorprojekt	19

Merdeka & ÖsttimorInformation

Ansvarig utgivare:

Gabriel Jonsson

Redaktör:

Gabriel Jonsson
gabriel.jonsson@orient.su.se

Redaktionsadress:

Gabriel Jonsson
gabriel.jonsson@orient.su.se
Tel 08-33 62 47

Layout:

Tommy Pollák

Adresser:

Föreningen ett Fritt Papua
c/o Thomas Petersson
Nybodagatan 10
171 42 SOLNA
Postgiro 419 1284-1

Östtimorkommittén
c/o Jonsson
Tegnérslunden 12, 3 tr
113 59 STOCKHOLM
Postgiro 1 8192-5

Tryckt av:

ISSN Nr: 1402-2559

Prenumeration 100 kronor för 4 nummer

Lösnummer 25 kronor

Östtimorkommittén

c/o Pollák

Wiboms v 12, 2 tr

171 60 SOLNA

Tel 08-27 24 27, epost tpollak@algonet.se

Postgiro 1 81 92-5

Redaktören har ordet

Inför tvåårsdagen av Östtimors självständighet den 20 maj förlängde FN:s säkerhetsråd UNMISSET-mandatet för en sex månader lång konsolideringsfas. FN-personalen reduceras kraftigt och fokus för uppdraget blir nu att stödja offentlig administration och rättsväsende, att verka för att lagen skall respekteras samt att främja säkerhet och stabilitet. Tvåårsdagen innebar att Östtimor tog över ansvaret för polisväsendet och försvaret från FN. UNMISSET:s biträdande chef Sukehiro Hasegawa från Japan tar över ledningen för FN i Östtimor. Sverige bidrar med två civilpolis och två militära observatörer till den nya FN-missionen.

Särskilt rättsväsendet i Östtimor anses vara undermåligt, vilket försvårar rättsliga processer mot milismän inblandade i våldet 1999. Kanske kan det nya UNMISSET-mandatet bidra till att underlätta rättsprocesserna och att förbättra rättssäkerheten för kvinnor. Att upprätta en duglig administration och ett fungerande rättsväsende är viktigt också för att bryta fjolårets ekonomiska nedgång på 3%. Problematiskt för ekonomin är den pågående tvisten mellan Östtimor och Australien om fördelningen av olje- och naturgastillgångarna i Timorhavet. Helt klart är också att fortsatt utländskt bistånd behövs, inte minst från Sverige. Lärarförbundet rapporterar här om sitt arbete med att förse landsbygdsskolor med vatten och Caritas om sina biståndsprojekt.

I Indonesien präglas nu den politiska utvecklingen

av att det är valår. Parlamentsval hölls den 5 april. EU-parlamentarikern Per Gahrton skriver här om sitt arbete som valövervakare. Den 5 juli hölls Indonesiens första direkta presidentval. Avgörande blir dock först den andra valomgången den 20 september. Oroande är att Wiranto, som var ÖB medan våldet pågick i Östtimor 1999 utan att hindra det, i april nominerades till presidentkandidat för Golkarpartiet som styrde under Suhartoeran. I maj utfärdade FN:s brottmålsenhet i Östtimor en häktningsorder mot Wiranto, vilket kan omöjliggöra utlandsbesök. Ex-general Susilo Bambang Yudhoyono är den andre huvudkonkurrenten till president Megawati Sukarnoputri.

Ett Indonesien styrt av en ex-general bådär inte gott för landets pågående demokratiseringsprocess och en lösning av de föga uppmärksammade konflikterna i Aceh och Västpapua. Ett år efter krigsutbrottet i Aceh hävdades krigslagarna men ersattes med ett "civilt undantagstillstånd", vilket i praktiken innebär att läget är oförändrat i området.

Merdeka & Östtimorinformation handlar denna gång om den senaste tidens aktiviteter och den aktuella utvecklingen i Östtimor, Indonesien, Aceh och Västpapua. För detta nummer har Tommy Pollák tillfälligt gjort layoutarbetet. Vi lyckönskar honom och tackar företrädaren Mats Sjögren för hans arbete.

Gabriel Jonsson

Ingen rättssäkerhet för kvinnor

En rättegång i ett våldtäktsmål blir inställd eftersom varken domare, åklagare, försvarsadvokat eller den åtalade finner sig i domstolen. Det här är inget unikt scenario i Dili District Court. Förseningar och förhinder är vanliga erfarenheter för kvinnliga brottsoffer i Östtimor.

Detta bekräftas av en studie av brottsmål med kvinnliga offer. Studien genomfördes under 2003 av Judicial System Monitoring Programme (JSMP) som med säte i Dili arbetar för att utveckla ett rättssäkert rättssystem på Östtimor. Genom att närvara vid och bevaka rättegångar vill man främja respekten för mänskliga rättigheter och internationella normer i rättsprocessen. JSMP betonar vikten av rättssäkerhet i den pågående försoningsprocessen.

Svag rättssektor

När UNTAET tog över styret av Östtimor efter 1999 års folkomröstning beslutade man sig för att prioritera upprättandet av ett fungerande rättssystem. Trots detta är rättssektorn idag mycket svag och kvinnor har särskilt svårt att få tillgång till rättvisan. JSMP pekar på att kampen för jämställdhet hindras och att bristande rättssäkerhet dessutom försvårar ekonomisk utveckling.

I studien visas att 55% av målen i Dili District Court under två månader var kvinnorelaterade och av dessa rörde 78% sexuellt våld. Brotten var allvarliga och innefattade incest och gruppvåldtäkt. Trots att våld i hemmet är ett stort problem i Östtimor fanns inget sådant mål under den undersökta perioden. Dessutom visar rapporten att mycket långsamma framsteg gjordes i målen. I bara 16% av fallen genomfördes några domstolsförhandlingar överhuvudtaget. Inga domar förkunnades.

(Forts. på sidan 4)

(Forts. från sidan 3)

Vid intervjuer med aktörer inom rättssystemet framkom könsstereotypa åsikter som eventuellt kan påverka hanteringen av brott mot kvinnor. Rapporten slår fast att det finns ett stort behov av utbildning för polis, åklagare och domare om hur man hanterar brott mot kvinnor.

Johanna Leander

Källa:

- "Women in Formal Justice Sector - Report on the Dili District Court", Judicial System Monitoring Programme (JSMP)

Östtimors existens hotad

Östtimors president Xanana Gusmão hävdar att Australiens anspråk på det fattiga landets naturresurser hotar Östtimors existens.

I ett australiskt TV-program den 10 maj sade Gusmão att Australien trots internationella lagar med sina krav på oljan och gasen i Timorhavet.

Betydande olje- och gasfyndigheter finns ju under havsbotten i Timorhavet i gränsområdet mellan Östtimor, Australien och Indonesien. Tillfälliga avtal om exploateringen finns mellan de tre länderna, men inga permanenta havsgränser mellan Östtimor och Australien har fastställts och det finns inga långsiktiga avtal om de miljarder dollar, som potentiellt kan fås ur området. Enligt de tillfälliga avtalen erhåller Östtimor redan royalty.

stralien 10%. Dessa fält ger dock inte alls lika mycket även om till exempel gasproduktionen från Bayu-Undan började den 10 februari.

ConocoPhillips har börjat att producera flytande gas från fältet Bayu-Undan i Timorhavet. Fältet ligger i den del, som ska utvinnas gemensamt av Australien och Östtimor. Fältet producerar flytande propan och butan. Den gas som också tas upp pumpas tills vidare tillbaka ner i fältet. Bayu-Undan ligger 250 km söder om Suai i Östtimor och 500 km nordväst om Darwin i Australien. Under 2006 kommer fältet också att producera flytande naturgas, LNG. Byggandet har redan börjat och kommer också att omfatta en gasledning till Wickham Point, nära Darwin. Gasen säljs till ett japanskt kraftbolag.

Samtal i Dili

Den 19-22 april träffades representanter för Australien och Östtimor i Dili för samtal om havsgränsen. Det finns ingen officiell redovisning av samtalen, men deltagarna har förklarat sina ståndpunkter för Time.

Mittlinjen eller kontinentalsockeln

Östtimor anser att gränsen ska dras längs mittlinjen av de 600 kilometer hav som skiljer länderna. Det skulle innebära att 90% av oljan och gasen hamnar på Östtimors sida. Australien å andra sidan hävdar att gränsen ska dras längs kontinentalsockeln. En del av gränsen skulle i så fall ligga så nära som 150 kilometer från Östtimors kust.

Dagens avtal

Under det nu gällande avtalet får Östtimor 20% av intäkterna från Greater Sunrise-fältet, områdets rikaste gasfält. Följaktligen får Australien 80%.

Från fälten i den del, som ska utvinnas gemensamt av Australien och Östtimor, får Östtimor 90% och Au-

Lagar ger Östtimor rätt

Gusmão sade i programmet att de intäkter som står på spel är viktiga för landets överlevnad. "Det är en fråga om liv eller död, en fråga om att alltid vara fattig,

(Forts. på sidan 5)

(Forts. från sidan 4)

alltid tigga eller att vara självförsörjande", sade han. Också Östtimors premiärminister Mari Alkatiri och utrikesminister José Ramos-Horta har i kraftiga ordalag kritiserat Australiens hållning. FN:s generalsekreterare Kofi Annan har uttryckt sitt stöd för Östtimor.

Peter Galbraith arbetar som konsult för Östtimor. Han menar att internationell lag ger Östtimor rätt.

"De (Australien) vet mycket väl att en domstol en-

ligt internationell lag skulle dra gränsen genom mittpunkten mellan länderna och det skulle betyda att 100% av resurserna som omfattas av Timorhavet-avtalet skulle tillfalla Östtimor", sade han.

Australiens utrikesminister Alexander Downer menar dock att Australien inte begått något fel i förhandlingarna om den omstridda havsgränsen.

Tommy Pollák

Krav på Australien

Organisationen La'o Hamutuk ("Gå tillsammans"; <http://www.etan.org/lh>) uppmanade i januari aktivister att protestera mot Australiens stöld av oljetillgångarna i Timorhavet. Tidpunkten hade valts med anledning av "Australia Day" den 26 januari. Denna dag år 1788 upprättades nämligen den första brittiska bosättningen i Australien. Östtimorkommittén lämnade därför den 23 januari över följande brev, som är taget från kampanjmaterialet, till Australiens ambassadör i Sverige:

Ambassador Richard Rowe
The Commonwealth of Australia's Embassy in
Sweden
Sergels Torg 12
111 57 Stockholm

To the Ambassador,

It is well-known that East Timor will continue to require economic and political aid from Australia and other rich nations for several years. Such support is not only necessary to prevent this impoverished infant democracy from becoming a "failed, anarchic state", but it is also a meager compensation for a quarter-century of Australian complicity with Indonesia's brutal military invasion and occupation.

However, in the long term, the interests of East Timor and Australia are best served by East Timor achieving complete political and economic independence. Unfortunately, short-sighted Australian policies are obstructing these goals, by refusing to fairly and expeditiously settle maritime boundaries, and by stealing oil and gas which lie under territory claimed by both nations, but closer to East Timor than to Australia. If Australia succeeds in bullying East Timor to accept the current

"interim" agreement for the next few decades, then Australia will have taken nearly 60% of the country's entire oil and gas entitlement.

Australia began collecting revenues from the disputed Laminaria-Corallina oil field while the smoke was still rising from the ashes of Dili. Since late 1999, the Commonwealth government has taken in more than A\$ 1.7 billion from that field, far more than Australia has given East Timor in aid over the same period. (The great majority of the \$2 billion is for troop deployments, most of which ADF would have been spent whether or not the soldiers came to East Timor.)

More than 200 years ago, colonists viewed Australia as "terra nullius", as they took over land from people who had lived on it for millennia. Although that racist ideology is now discredited, Australia's "mare nullius" policies in the Timor Sea today deny East Timor's hard-won sovereignty and refuse to comply with international law.

Every nation, no matter how young or fragile, is entitled to know where its territory ends, especially when that territory contains the nation's birthright.

Australia should comply with East Timor's government's requests to suspend petroleum exploration and development in disputed areas, and to quickly negotiate a boundary based on international legal principles.

That is the best and most just way Australian can support East Timor's long-term stability, and it won't cost Australian taxpayers one penny or put any Australian soldiers at risk.

(Forts. från sidan 5)
Sincerely,

Gabriel Jonsson
Chairman East Timor Committee

Fotnot: Östtimorkommittén undertecknade i oktober ett brev från amerikanska East Timor Action Network till Australiens premiärminister John Howard med krav på en rättvis fördelning av oljetillgångarna i Timorhavet.

Gränstvist Indonesien - Östtimor

Med anledning av att Indonesien och Östtimor i december-januari hade tvistat om korallön Pulau Batek, som heter Fatu Sinai på tetum och är stor som en fotbollsplan (!), gick undertecknad över till den indonesiska ambassaden med följande brev:

Stockholm January 27, 2004
Chargé d'Affairs Elisabet Budiastuti
The Republic of Indonesia's Embassy in Stockholm
Syslomagatan 18, 1tr.
112 41 Stockholm

To the Chargé d'Affairs

We condemn in the strongest terms the bombing by Indonesia of the contested island Pulau Batek/Fatu Sinai five kilometers to the west of East Timor's Oecussi enclave. The island has special spiritual significance to the people of Oecussi.

Reportedly, a military exercise took place on December 14, in which a missile was fired into the island. This act was regarded as offensive by the people of Oecussi. Any plans to deploy Indonesian troops on the island must be stopped. Military force is an unacceptable way to claim the island as well as other land disputes along the border, particularly involving the enclave of Oecussi.

We sincerely urge the Indonesian Government to solve its territorial dispute with East Timor in a peaceful way through normal diplomatic channels according to international law.

Sincerely yours,

Gabriel Jonsson
Chairman Swedish East Timor Committee

Snabbt svar

Senare samma dag kom ett svar från den indonesiska ambassadens politiska avdelning. Det påpekades att enligt legala dokument tillhör ön Indonesien. Östtimor har aldrig ställt några krav på ön utan har bara önskat att traditionella fiskerättigheter skall erkännas. Det finns ingen anledning att skicka trupper till en ö som redan är indonesisk.

Vidare sades det att ön inte har bombats. Marinens övningar syftar icke alls till att skapa oro hos lokalbefolkningen. De är en del av marinens oplanerade övningar och inkluderar varken missiler eller helikoptrar. Övningen utfördes under en reguljär patrull i indonesiskt territorialvatten.

Slutligen underströks det att Indonesien och Östtimor upprätthåller goda relationer, att det inte finns några dispyter mellan länderna och att problemen kring den 14 december har lösts.

Gabriel Jonsson

Årsmöten

Östtimorkommittén och Föreningen ett Fritt Papua (FFP) höll båda årsmöten i Solidaritetsrörelsens Hus i Stockholm den 5 april. Östtimorkommitténs styrelse utgörs nu av Gabriel Jonsson, ordförande, Tommy Pollák, kassör, Hendrik Amahorseja, Eva Goës, Thomas Johansson (ny), Ann Larsson och Johanna Leander.

Hela FFP:s styrelse valdes om: Hendrik Amahorseja, ordförande, Thomas Pettersson, kassör, Gabriel Jonsson, Daniel Kafiar, Ruben Maury och Anders Uhlin.

Efter årsmötena talade Maria Israelsson från Sida om svenskt bistånd till Östtimor. Det refereras i en annan artikel.

Svenskt bistånd till Östtimor

Maria Israelsson från Sida berättade vid Östtimorkommitténs årsmöte att underlag nu håller på att tas fram för en ny femårig landstrategi för Östtimor samt en strategi för det regionala samarbetet (landstrategier förbereds även för Indonesien, Filippinerna och Thailand). Sida utarbetar landstrategier på uppdrag av UD, varefter beslut fattas av regeringen. Eftersom en ny landstrategi för Östtimor är på gång, tar Sida nu i princip inte på sig nya åtaganden. Däremot kan fortsatt stöd till existerande eller tidigare insatser tänkas under året. Biståndet till Östtimor samordnas via givare på plats men också genom att givarmöten hålls två gånger per år. Det är viktigt att biståndsinsatser kompletterar och inte överlappar varandra.

Mest bistånd per capita i Asien

Sverige ger nu 40 miljoner kronor i bistånd till Östtimor per år. Detta gör landet till den största biståndsmotagaren per capita i Asien (störst bistånd i Sydostasien ger Sida till Vietnam, Laos och Kambodja). Biståndet sker mestadels inom ramen för multilaterala projekt. Det finns även bilateralt samarbete - t.ex. med parlamentet. En fördel med det multilaterala biståndet är att det förbättrar samordningen av verksamheten medan däremot flexibiliteten kan bli mindre än i bilaterala projekt.

Utbildning stöds mest

Utbildning är det mest prioriterade området för det svenska biståndet. 15 miljoner kronor är avsatta för att årligen betalas ut via UNICEF. Men under 2003 betalades inte mer än hälften ut, eftersom UNICEF ej hade gjort av med lika mycket som planerat. Stöd till offentliga institutioner är också viktigt. Sida finansierar nu ett 20-tal tjänster via UNDP. Under 2003 utbetalade Sverige, i likhet med ett tiotal andra länder, även budgetstöd. Stödet planeras fortsätta. Östtimors regering vill att budgetstödet förlängs till år 2008, då intäkterna från olje- och gasutvinningen i Timorhavet väntas börja flöda in.

Svagt inhemskt rättsväsende

Givarländerna är positiva till institutionsuppbyggnaden i Östtimor. Rättsväsendet utgör dock ett problem. Det råder brist på domare och våldet i hemmen är omfattande. Polisväsendet är också undermåligt. FN-stödet till uppbyggnaden av poliskåren upphör i maj, då FN-missionen upphör i dess nuvarande form. Det är sannolikt att stöd i någon form fortsätter, vilket kan omfatta även polisväsendet.

Sverige stöder projekt som syftar till att befrämja säkerhetsläget i Östtimor. Bland annat stöds veteran-kommissionen, som skall avsluta sitt arbete i oktober. Att avgöra vem som är veteran och vilka förmåner vederbörande skall ha är svåra frågor att lösa. Under hösten 2003 inleddes samarbete mellan den svenska riksdagen och Östtimors parlament. En seminarierie planeras hållas under året.

Frågor

Det svenska budgetstödet betalas ut via Världsbanken. I övrigt sker utbetalningar ej i form av pengar direkt till samarbetsparten i Östtimor utan genom att man betalar för expertis eller utrustning. Pengarna har hittills gått till de avsedda ändamålen. Resultaten är mera svårbedömda men anses vara positiva.

En komplicerad fråga i Östtimor efter den indonesiska ockupationen är jordägandet. Ett annat ekonomiskt problem är att FN-närvaron har skapat en dual ekonomi med mycket högre inkomster för FN- och NGO-anställda än östtimoreser och att lite pengar kommit landet till del. Regeringen uppmuntrar ändå utländska investeringar. Många entreprenörer i Östtimor kommer från Australien.

Gabriel Jonsson

Vatten till landsbygdens skolor på Östtimor

Läraryrket i Stockholmsregionen utvecklar sitt arbete på Östtimor. Första delen som gällde att utrusta Lärarnas hus är nu avklarad. Nu går vi in i fas två, och då gäller det att gräva brunnar hos fattiga skolor på landsbygden.

Vatten saknas

Under ett besök på primärskolan i Casait för två år sedan, väcktes frågan om hjälp med vatten. Casait ligger i Liquisa-distriktet nära gränsen till Västtimor, där motståndarna till självständighet hade sitt starkaste fäste. Skolor brändes och slogs sönder, lärare och elever tvingades fly, många misshandlades och mördades medan andra tvingades över gränsen till Västtimor.

Då skolan åter öppnades fick lärarna leta upp eleverna i skogen, och locka dem tillbaka med att skolan nu var säker och att utbildning var nödvändig för dem.

Nu arbetar rektor och lärare främst med att skapa arbetsro och att få eleverna trygga. Tyvärr är skolan utan både vatten och fungerande toaletter då detta förstördes eller stals av milisen. Just innan vårt besök hade skolan upplevt en mycket tragisk händelse då en flicka i första klass omkommit då hon blivit påkörd av en lastbil. Hon var på väg över gatan för att hämta lite dricksvatten, men såg inte lastbilen som kom. Detta berättade man för oss samtidigt som vi tittade på den ödelagda brunnen och toaletten. Vatten var det man önskade först av allt, så där kan man säga att själva idén med brunnar väcktes.

Brunnar på landsbygden

Projektets huvudidé är att gräva brunnar hos fattiga skolor på landsbygden.

När brunnarna är klara och har säkrat skolans tillgång på vatten, ska ledningar kunna dras till en skolbyggnad för att ställa i ordning tvättställ och toaletter för elever och lärare.

Det är meningen att varje distrikt på Östtimor ska få brunnar grävda.

Arbetet ska om allt går enligt planerna, utföras av yrkesgymnasieelever under sakkunnig ledning av vuxna lärare/handledare från ETTU (East Timors Teachers' Union). ETTU är en nybildad facklig lärarorganisation som funnits i ca tre år. Den har idag ungefär 800 medlemmar och rekryterar för fullt. Den är medlem av Education International och har etablerat kontakt med flera olika länder.

Mycket arbete

För arbetets genomförande krävs att utbildningsdepartementet i Östtimor ger sitt fulla stöd till projektet och bidrar med stöd på olika sätt.

För att allt skall klaffa krävs naturligtvis en projektgrupp där alla inblandade finns representerade. Samarbetsavtal skall skrivas o s v, o s v.

Motorn i projektet är som förr den enskilde medlemmen ute i Läraryrket i lokalavdelning.

Själva navet för alla insamlingar är den internationellt ansvarige i respektive lokalavdelning, som skall försöka se till att 5 kronor samlas in per medlem och år.

Nu hoppas vi bara att allt flyter på utan fördröjningar och att människor med energi och kompetens från de olika organisationerna ansluter sig för jobbet.

Thomas Johansson, för Läraryrket

Blir Indonesien demokratiskt?

Jag tyckte det lät mysigt när EU-byråkraterna föreslog att jag skulle åka till "kryddöarna" för att övervaka det indonesiska parlamentsvalet där. Det var på dessa småöar fem flygtimmar och två tidszoner öster om Jakarta som européerna förr i tiden brukade slåss om kontrollen över kryddnejlikor och muskonötter. När jag fick klart för mig att det korrekta namnet på hela ögruppen är Moluckerna blev jag något mindre förtjust. I bakhuvudet fanns ett minne från 70-talet av en tågkapning i Holland - av en sydmoluckisk frihetsrörelse. Färskare minnesbilder visade religionskrig och etnisk rensning för bara några år sedan. Men nej, det handlade i grunden inte alls om religion försäkrar vår indonesisktalande Long Time Observer, österrikiskan Renate Korber, det började som sociala och ekonomiska intressekonflikter i samband med administrativa förändringar när Nordmoluckerna i september 1999 bröts loss och blev en egen provins. Men efterhand kom religionen onekligen med i bilden.

Ternate - sultanens säte

Vi har huvudkvarter på Ternate, en liten ö men ändå provinsens huvudstad och dessutom den traditionella sultanens säte. Här finns nu tiotusentals flyktingar från omgivande öar. En kulmen nåddes när en protestantisk präst på grannön Tidore högs ihjäl av muslimska fundamentalister och fick magen uppsprättad och huvud och könsorgan avskurna. Vad händer bland den muslimska majoriteten när vita, kristna européer dyker upp i vallokalerna och lägger näsan i blöt? För säkerhets skull förbjöds vår holländska delegat att komma hit eller till andra känsliga ställen. Det är ju bara en generation sedan hennes landsmän med brutal militarism försökte förlänga sitt kolonialvälde, trots att briter redan gett upp sin "kronjuvel" Indien. Kan man lita på att Nordmoluckernas befolkning minns att Sverige aldrig haft några kolonier, vare sig här eller där?

Observationstur

Ändå är det inte skräcken för da capo på protestantprästens öde som får mej att avböja en observationstur till Tidore. Allt verkar så kolugnt att det nästan blir tråkigt. Nej, Tidore försmås till förmån för Hiri, en pytteliten ö utan vägar en halvtimmes utombordartur norr om Ternate. Liksom alla andra öar i området liknar den en sockertopp, resultatet av vulkanutbrott, ibland för bara några årtionden sedan. De branta sluttningarna är övermållade av lavablock och oanvändbara för jordbruk. Alla människor tycks bo på en smal remsa kring kusten. På Hiri finns fyra vallokaler, och vid de två som vetter mot Ternate pågår livlig utomhusröstning inför hundratals

åskådare. Ja, i bland hajar vi till när flera personer följer en väljare och ogenerat tittar över valbåsets skärmar medan väljaren försöker få ordning på de fyra jättevalsedlarna, drygt en gång en halv meter. Det skall väljas både till parlamentet, en sorts senat, provins- och lokalfullmäktige. Och det går att markera både parti och person.

Hon har bett om hjälp! förklarar valförrättaren, hon kan inte läsa och då är hjälp tillåten. Vilket stämmer. Och visst kan det tänkas att väljaren tillhör den alfabetiska femtedelen av Indonesiens vuxna befolkning. Det behöver inte vara fusk. Vilket inte betyder att det är fullfjädrad demokrati. När vi ca 10.30 kommer till vallokal nr 3 är där helt dött. Men ni ska ju ha öppet till klockan 13! Svar: Alla som tänker rösta har röstat! Jag avstår från att fråga hur de vet det. I så små byar på en så liten ö känner väl alla varandra. Intrycket stärks vid vallokal nr 4. Där pågår rösträkning under total öppenhet. Valförrättaren håller upp varje valsedel så att alla ska kunna se och ropar med hög röst ut parti och person. Efter en stund tycker jag det låter rätt entonigt, som om han upprepar sig. Det gör han. Alla har röstat på samma parti och samma person - sultanen! Alla utan undantag.

Golkar största parti

Men något valtekniskt fusk lägger vi inte märke till. Tillbaka i Ternate följer vi en sammanräkning där hälften av de 24 partierna får minst en röst. Flest röster får Golkar, diktatorn Suhartos gamla parti. Så tycks det bli i hela landet. Den 28 april återstår fortfarande en del röster från de 588.000 vallokalerna att räkna. Enligt Jakarta Post leder Golkar med 21,2% före presidentens PDI-P med 19,4%. Trea är det muslimska PKB med 11,8%. De uttalat muslimska partierna tycks tillsammans inte få mer än 20-25% av rösterna, trots att de bygger på välorganiserade rörelser med nästan 50 miljoner medlemmar. Men antalet röstberättigade i världens folkrikaste muslimska land är 143 miljoner! Dessutom är islam i Indonesien inte detsamma som i t ex Saudiarabien. Redan i mitten av 90-talet beskrev V S Naipaul islam som en främmande fågel i Indonesien (Beyond belief). Han gick så långt att han såg islam som en sorts arabisk imperialism. Det lär inte många indonesiska muslimer instämma med. När jag träffade Muhammed Hikam, företrädare för förra presidenten Wahids parti PKB, dagen före valet, var han angelägen om att understryka att islam inte kom till Indonesien direkt från Saudiarabien, utan i första hand från Indien, Kina, Iran, Jemen. Han betonade att indonesisk islam är "eklektisk", mångfasetterad. Han underströk också att PKB inte vill att sharia skall

(Forts. på sidan 10)

(Forts. från sidan 9)

utgöra statlig lag och tog avstånd från våld och panislamism. PKB har också uppfyllt den officiella rekommendationen att ha 30% kvinnliga kandidater på sina listor.

Pessimism om valet

Hikam var pessimistisk om valet. Han var övertygad om att alla mutor som betalas ut skulle få effekt. Folk får pengar eller mat på valdagens morgon och vågar sedan inget annat än att rösta på givarens lista. De litar inte på sekretessen. Han var inte främmande för utbyte av valurnor och annat direkt fusk. Företeelser som i så fall både de inhemska och de utländska observatörerna missade. Men EU-gruppen, nästan 250 personer, lyckades trots en kraftansträngning inte besöka mer än drygt 1.200 vallokaler. Det vill säga c:a 0,2% av samtliga. Så mycket kan ha skett utan vår vetskap. Å andra sidan: Lokala valobservatörer hade bättre täckning och rapporterade inte heller något nämnvärt fusk. Dessutom visar valresultatet att regeringspartiet gick bakåt och fick knappt en femtedel av rösterna. Om det fanns fusk var det alltså ganska ineffektivt.

Vad handlar valet om?

Om man frågar vad valet handlar om kan inte ens huvudaktörerna ge tydliga besked. På PDI-P-högkvarteret betonar man att båda de största partierna är nationalistiska och sekulariserade. Så vad är skillnaden? PDI-P-företrädaren Heri Akhmadi söker efter ord: Jo, historiskt! Vi har olika historisk bakgrund! Men fortfarande spökar krisen 1998 som både var ekonomisk och

politisk. Ska man tro en av många böcker så var den ökände general Wiranto, anklagad som ansvarig för massakrer i Östtimor, i själva verket hemlig sympatisör med de studenter som aktivt bidrog till Suhartos fall 1998 (Richard Mann: Plots & Schemes that brought down Suharto, Gateway Books 1998). Också Världsbanken och IMF skall med sin absurda politik ha bidragit till att världsmästaren i korruption, president Suharto, till sist fick kasta in handduken. Nu sitter hans son inburad, men själv visade han upp sig för massmedia när han gick och röstade!

Opinionsläget

Enligt en opinionsmätning är det varken sittande presidenten Megawati eller Wiranto som har störst chans att vinna presidentvalet den 5 juli, utan general Yudhoyono, f. d. säkerhetschef som nyligen bildade sitt eget parti, det demokratiska partiet, som enligt rösträkningen ligger femma med drygt 7% av rösterna. Sedan opinionsmätningen gjordes har Wiranto officiellt utsetts till Golkars kandidat. Kanske ökar hans chanser därmed så att presidentvalet blir ett trefrontsslag där de två generalerna kan slå ut varandra till fördel för Megawati, som svikit många förhoppningar, men ändå medverkat till att Indonesien nu igen är en tillväxtekonomi och dessutom alltmer börjar likna en demokrati. Även om både Amnesty och upproriska minoriteter i Aceh och Västpapua har goda skäl att misströsta.

Per Gahrton, 2004-04-28

Ny biskop i Dili

Den 25 april vigdes Alberto Ricardo da Silva till ny biskop i Dili. Det var Vatikanen som utsett den tidigare rektorn vid seminariet i Dili. Biskopsämbetet har inte haft någon biskop sedan Carlos Belo avgick på grund av hälsoskäl.

Vatikanen har också formellt utsett Basilio do Nascimento till biskop i Baucau.

Tommy Pollák

Parlamentsplatser i Indonesien

Rösträkningen av valet till parlamentet i Indonesien den 5 april blev färdig den 5 maj.

Oklarheter

Vissa bedömare säger att det finns en viss oklarhet angående rösträkningen. De pekar t. ex. på tre val i område I, i vilket städerna Surabaya och Siodarjo ingår. Antalet registrerade röstberättigade som röstade var 3.165.008, men efter att röstarna hade räknats var det

bara 2.465.615 röster, och det inkluderar ogiltiga röster. I valet i område VIII i centrala Java, som består av kommunerna Banyumas och Cilacap, var antalet röstande 2.210.887 men rösträkningen, inklusive ogiltiga röster, gav bara siffran 1.867.876. Samma sak gäller på Bali, där antalet röstande var 2.470.945, men rösträkningen visade att bara 2.093.090 personer hade deltagit. Och i valområde 3 är redan 1,4 miljoner röster oförklarligt försvunna, man undrar hur det kan vara så.

Hendrik Amahorseja

Parti	Röster	%	Platser
Functional Groups Party (Golkar)	24,480,757	21.6	128
Indonesian Democratic Party - Struggle (PDI-P)	21,025,991	18.5	109
United Development Party (PPP)	9,248,265	8.1	58
Democrat Party (PD)	8,455,213	7.5	57
National Mandate Party (PAN)	7,302,787	6.4	52
National Awakening Party (PKB)	11,994,877	10.6	52
Prosperous Justice Party (PKS)	8,324,909	7.3	45
Reform Star Party (PBR)	2,763,853	2.4	13
Prosperous Peace Party (PDS)	2,425,201	2.1	12
Crescent Star Party (PBB)	2,970,320	2.6	11
United Democratic Nationhood Party (PPDK)	1,313,654	1.2	5
Concern for the Nation Functional Party (PKPB)	2,398,117	2.1	2
Pioneers' Party (PP)	897,115	0.8	2
Indonesian National Party (Marhaenisme) (PNI (M))	922,451	0.8	1
Freedom Bull National Party (PNBK)	1,230,455	1.1	1
Indonesian Justice and Unity Party (PKPI)	1,423,427	1.2	1
Indonesian Democratic Vanguard Party (PPDI)	855,218	0.7	1
Summa räknade	113,488,398	-	550

Wiranto presidentkandidat

I april utsågs ex-general Wiranto till presidentkandidat för Golkar, som styrde Indonesien under Suhartoe-ran. Han vann med rösterna 315-227 mot partiledaren Akbar Tandjung, som hade väntats vinna. Förklaringen till Wirantos seger anses vara att många indoneser längtar tillbaka till stabiliteten och de ekonomiska framstegen under diktaturåren och är besvikna över utvecklingen i Indonesien sedan Golkar förlorade regeringsmakten 1999.

WINNER: Golkar's Wiranto secures the right to run for president

Inblandad i Östtimor

FN:s brottmålsenhet i Östtimor åtalade 2003 Wiranto för att ha begått brott mot mänskligheten 1999. Han var då ÖB och försvarsminister i Indonesien, men vidtog inga åtgärder för att stoppa våldet i Östtimor. Åklagare i Östtimor försöker förmå landets domare att utfärda en arresteringsorder mot Wiranto, som aldrig har ställts inför rätta. I januari satte USA upp honom på en lista över personer för vilka man måste kontrollera viseringen, vilket kan förhindra honom från att resa dit. I mars lade åklagare i Östtimor fram omfattande bevis som entydigt visar att Wiranto är den ytterst ansvarige för våldet 1999.

Wiranto har avvisat kritiken som smädelser för att försvaga hans kandidatur och förklarat att han gjorde sitt yttersta för att förhindra blodspillan. Han berömmar sig också av att 1998 ha möjliggjort övergången till ett demokratiskt styre och att vara den ende kandidaten som är tillräckligt stark för att leda Indonesien. Men människorättsaktivisten Munir sade att Wirantos kandidatur var "ett allvarligt hot mot demokratin i Indonesien."

Försiktiga diplomatiska

reaktioner

Östtimors utrikesminister José Ramos-Horta menade att om Wiranto vinner presidentvalet kan det bli besvärligt för Indonesien i kontakterna inte bara med Östtimor utan också med Australien och USA. Wiranto saknar trovärdighet som president, men det är det indonesiska folkets uppgift att välja ledare. President Xanana Gusmão deklarerade diplomatiskt "att ingen människa är perfekt." Hans hustru Kirsty Sword-Gusmão sade att Östtimor kommer att samarbeta med Wiranto om han väljs till president, en ståndpunkt som Xanana senare upprepade. Han meddelade även att "de goda relationerna mellan Indonesien och Östtimor inte skulle påverkas ifall Wiranto väljs till president." Senare möttes Xanana och Wiranto i ett omdiskuterat "försoningsmöte": det kunde uppfattas som stötande för offren för våldet i Östtimor och som stöd för Wirantos presidentvalskampanj.

Australien avstod från att kommentera och förklarade att kritik mot Wiranto skulle påverka relationerna med Indonesien. Man måste samarbeta med vem som än blir vald till president, en ståndpunkt som delades av USA:s ambassadör i Jakarta.

Kritik från solidaritetsgrupper

Medan politikernas reaktioner var försiktiga, kritiserade solidaritetsgrupper i Östtimor, USA och Storbritannien skarpt nomineringen. Östtimors ledande människorättsgrupp Yayasan Hak sade att "Wiranto är mänsklighetens fiende. Om han väljs till president, är det ett fullständigt misslyckande för demokratin i Indonesien." Amerikanska East Timor Action Network var förfärad över nomineringen. Man betonade att Wiranto måste ställas inför rätta för brott mot mänskligheten och inte kandidera till presidentposten.

Under utlandsresor borde han arresteras och lämnas ut till Östtimor. Human Rights Watch i New York förklarade att Golkar borde ompröva nomineringen. Med Wiranto som president kan Indonesien få pariastatus internationellt.

Freivalds uppmanas agera

Brittiska TAPOL Indonesian Human Rights Campaign betraktade nomineringen av en person åtalad för brott mot mänskligheten som hårresande och ett hårt

(Forts. på sidan 13)

(Forts. från sidan 12)

slag mot övergången från diktatur till demokrati i Indonesien. TAPOL krävde att alla regeringar skulle förmå Indonesien att lämna ut Wiranto till Östtimor för att där ställa honom inför rätta. Eftersom solidaritetsorganisationer uppmanades kontakta sina regeringar skickades den 5 maj följande brev till utrikesminister Laila Freivalds:

Indonesiens förre ÖB, general Wiranto, nominerades den 20 april till presidentkandidat för Golkarpartiet, som styrde Indonesien i 32 år under diktatorn Suharto. Nomineringen måste betraktas som härresande. Wiranto tillhör det gamla auktoritära gardet och utgör därmed ett allvarligt hinder mot den demokratiseringsprocessen Indonesien genomgår. Allvarligt är även att Wiranto var ÖB medan våldsvägen pågick i Östtimor före och efter folkomröstningen 1999 men inte vidtog några åtgärder för att stoppa våldet. FN:s enhet för människorättsbrott i Östtimor åtalade förra året Wiranto för brott mot mänskligheten.

Med denna bakgrund uppmanar Östtimorkommittén Er att inom EU agera för att EU skall:

- Uttrycka oro över nomineringen
- Agera för att Indonesien skall lämna ut Wiranto till Östtimor för att ställas inför rätta

- Verka för att Wiranto skall arresteras och utlämnas till Östtimor i samband med utlandsbesök

Gabriel Jonsson
Ordförande
Östtimorkommittén

Hendrik Amahorseja
Ordförande
Föreningen ett Fritt
Papua

Freivalds svar

Laila Freivalds har svarat den 11 juni och vi saxar det väsentliga:

”Sedan valet 1999 har Indonesien gjort stora framsteg i demokratiseringsprocessen. Sverige och EU stödjer ett enat Indonesien och framhåller i olika fora vikten av att landet fortsätter demokratiseringen och genomför rättsliga och ekonomiska reformer.

...

Indonesien står nu inför ett presidentval där flera kandidater får möjlighet att redovisa sin politik och sina planer för framtiden. Det är min förhoppning att det indonesiska folket tar tillfället i akt att välja en ledare som för demokratiseringsprocessen framåt. Jag kommer att noga följa den fortsatta utvecklingen i Indonesien.”

Rättegångarna i Jakarta

Med anledning av rättegångarna i Jakarta som hölls 2002-2003 mot de ansvariga för våldsvägen i Östtimor 1999 gav Watch Indonesia! i samarbete med ett antal tyska kristna organisationer i uppdrag åt advokaten Bernd Häusler att bedöma dem juridiskt. Arbetet resulterade i en rapport, som i mars i år hade översatts till engelska: Justice for the Victims. A Legal Opinion on the Indonesian human rights trials concerning the crimes committed in East Timor in 1999 (207 sidor; http://home.snafu.se/watchin/Justice_for_the_Victims.pdf).

Bred genomgång

Författaren undersöker rättegångsförhandlingarna och den legala kontexten i vilken de ägde rum. Han sätter dem sedan i ett internationellt perspektiv och gör en bedömning utifrån detta. Frågan som ställs är: Uppfyller rättegångarna i Jakarta internationella kriterier, eller är

de skenrättegångar för att förhindra att en internationell domstol upprättas?

I introduktionen, som är skriven av representanter för Watch Indonesia!, presenteras utvecklingen i Östtimor 1999, bakgrunden till att rättegångarna kom i gång år 2002 och deras utfall. Det nämns att de bara omfattade massakrerna i Liquisa och Dili i april 1999 samt Suai-massakern i september samma år. Endast 18 personer åtalades.

Tre fall

Häusler går sedan igenom studiens utgångspunkter innan han förklarar hur domstolen i Jakarta kom till, vilken jurisdiktion och sammansättning den har o s v. Sedan följer redogörelser för åtalen mot den förre guvernören i Östtimor Abilio José Osorio Soares, förre

(Forts. på sidan 14)

(Forts. från sidan 13)

polischefen Timbul Silaen och Herman Sedyono (i sin helhet i appendix). De två förstnämnda åtalades båda för massakrerna i Liquisa och Dili, medan den sistnämnde ställdes inför rätta för delaktighet i Suai-massakern.

Därefter finns uppgifter om hur rättegångsförhandlingarna var upplagda, och vittnesmålen presenteras i de tre fallen. Vittnena var inblandade poliser och militärer. Endast Soares dömdes till tre års fängelse.

Bedömning

Genom att de juridiska utgångspunkterna bedöms ur ett internationellt perspektiv, finner man flera referenser till både den internationella brottmålsribunalen för f d Jugoslavien och den internationella brottmålsdomstolen samt europeisk och anglo-saxisk rättspraxis.

Författaren kommer fram till att någon enhetlig internationell standard att bedöma rättegångarna i Jakarta inte finns utan bara gemensamma principer. Tack vare indonesiska människorättskommissioner dokumenterades övergreppen i Östtimor 1999 tidigt. Nationell lagstiftning har anpassats till internationell. Underlag finns för att ställa de tre åtalade inför rätta, men det som pre-

senterades av justitiekanslern var otillräckligt.

Dokument saknades

Dokument om hur rapporter och kommandon sköttes av administrationen, polisen och militären saknades. Vittnesmålen var betydelsefulla, men de kunde inte kompensera den bristfälliga dokumentationen. Domstolen gjorde dock inga egna försök att få tag på de dokument som saknades, vilket författaren naturligtvis kritiserar. Den otillräckliga dokumentationen resulterade i diskutabla frikännanden.

Bristerna i rättegångarna bedöms vara allvarliga och omöjliga att ignorera. Domarna måste ändras på basis av de erforderliga dokumenten, vilka emellertid inte är så lätta att få fram - de kan ju komma att drabba de inblandade hårt. Ett alternativ är att upprätta en internationell domstol, medan författaren avvisar försoning utan att komma till rätta med det förflutna, såsom enligt honom Östtimors president Xanana Gusmão alltmera betonar. Sammanfattningsvis ger rapporten en god bild av rättegångarna i Jakarta, men man kan fråga sig varför inte rättegångsförhandlingarna är översatta till engelska.

Gabriel Jonsson

Dom mot före detta guvernör

Östtimors siste guvernör Abilio José Osorio Soares dömdes 2002 till fängelse för brott mot mänskligheten genom "att ej ha vidtagit lämpliga åtgärder för att stoppa våldet" före, under och efter folkomröstningen 1999. Exempelvis deltog han i det massmöte som föregick attacken i april 1999 mot oppositionsledaren Manuel Carrascalao hem, varvid 12 människor dödades. I april fastställde Indonesiens högsta domstol hans fängelse-döm på tre år. Han är därmed den förste av de 18 personer som till följd av våldet i Östtimor 1999 ställdes inför rätta i Jakarta som fängslas. Det spekulerades i att Soares dömdes därför att han är östtimores och ej indones - domarna mot tre indonesiska officerare upphävdes in-

nan domen mot Soares kom.

Syndabock

Hans advokat protesterade mot domen, eftersom Soares inte hade direkt ansvar för de övergrepp som ägde rum. Soares, som hela tiden har hävdat att han är oskyldig, fördömde domen och sade att han gjordes till syndabock för generalerna vilka själva undgick bestraffning: "Rättvisa i Indonesien är bara för de mäktiga och rika." Han hotade att vända sig till den internationella domstolen i Haag om domen verkställs.

Gabriel Jonsson

Kritiska rapporter om Indonesien

I februari gav amerikanska UD ut den starkt kritiska rapporten Indonesia: Country Reports on Human Rights Practices - 2003 (36 sidor; <http://www.state.gov/g/drl/rls/hrrpt/2003/27771pf.htm>). Läget för de mänskliga rättigheterna förvärrades under året: soldater mördade, torterade och våldtog civila i kampen mot rebellgrupper. Många övergrepp ägde rum i Aceh och

Västpapua. Situationen var allra värst i Aceh. Den indonesiska polisens och militärens undersökning av mordet på två amerikanska lärare år 2002 i Västpapua beskrevs som "ineffektiv" huvudsakligen till följd av bristande samarbete. Grundläggande mänskliga fri- och rättigheter respekterades ej och rättsväsendet var korruperat.

(Forts. på sidan 15)

(Forts. från sidan 14)

Indonesisk kritik

Människorättsgrupper i USA välkomnade UD-rapporten. En talesman för Indonesiens UD avvisade dock rapporten och sade att den visade på okunnighet om vad som händer i landet, som enligt honom genomgått "väldiga förändringar." Kritiken mot bristerna i rättsväsendet ansågs vara för stark. Personligen anser jag att detta är en viktig rapport, som brett belyser läget för de mänskliga rättigheterna i Indonesien vad gäller såväl lagstiftning som efterlevnaden av lagen.

Indonesisk rapport

Den rapport som samtidigt gavs ut av indonesiska Human Rights Watch Group, som består av 28 NGOs, berättar om övergrepp i Aceh i form av utomrättsliga avrättningar, godtyckliga arresteringar, kidnappningar, försvinnanden och tortyr. Förklaringen till försämringar-

na vad gäller läget för de mänskliga rättigheterna är att regeringen under 2003 deklarerade att den skulle föra ett krig mot terrorism och separatism. Rapporten lyfter fram förhållandena i Aceh och Västpapua. Man uttrycker medvetenhet om att GAM har begått övergrepp, men man menar att det är den indonesiska regeringens politik som utgör nyckeln till en lösning av konflikten. Rapporten anser att den nya anti-terroristlagstiftning som infördes efter terrordådet på Bali öppnar utrymme för att undertrycka fundamentala mänskliga fri- och rättigheter.

Gabriel Jonsson

Källor:

- AP Online, United States slams Indonesia for deteriorating rights record
- Reuters, U.S. Calls Indonesian Human Rights Record Poor
- Jakarta Post, Govt Curtails Human Rights, Activists Say, 26/2 2004.

Ny konflikt på Moluckerna

Den 25 april bröt en ny konflikt ut i Ambon. För 54 år sedan proklamerades Republiken Sydmoluckerna, Republik Maluku Selatan [RMS], som en självständig stat. RMS gick dock under efter några månader av hårda strider mellan centralregeringen och den rebelliska statens väpnade styrkor.

En del av ledarna och anhängarna flydde till djungeln på ön Ceram, och andra flydde till Holland. De som stannade på ön Ceram utkämpade ett gerillakrig i några år, men gav sedan upp 1963.

Ceremoni stoppades

Med anledning av 54-årsminnet av självständighetsförklaringen ordnade en grupp RMS-anhängare en ceremoni genom att hissa RMS flagga. Medan ceremonin pågick kom polisen och arresterade organisatörerna. Polisen gick till fots med dem till polisstationen, som ligger ungefär 2,5 kilometer från där ceremonin ägde rum. Det såg då ut som en demonstration.

Ungefär halvvägs till polisstationen inledde de så kallade pro-indonesiska regeringsgrupperna stenkastning mot organisatörerna. Någon började skjuta, ingen vet vem. Sedan började oroligheterna på allvar.

Byggnader brändes

Inom kort tid brändes några skolor, hus, kyrkor samt UNDP-kontoret. Det kristna universitetsbiblioteket med hela sin boksamling, som hade räddats under tidigare konflikter, gick också upp i lågor.

Konflikten såg ut att utvecklas i samma riktning som tidigare, d v s en religiös konflikt mellan muslimer och kristna.

Jaffar Umar Thalib, ledaren för de muslimska fundamentalisterna, Laskar Jihad Sunnah Wal Jamaah, hotade med att skicka sina 7.000 man till Ambon för att hålla ordning.

Ruinerna från det tidigare kriget blir gömställen för krypskyttar, varifrån de skjuter sina offer.

Hittills rapporteras det att 38 människor har dödats, att hundratals sårats och att över tio tusen blivit flyktingar.

Inga av bråkmakarna, prickskyttarna eller de som anlagt bränderna har arresterats.

Hendrik Amahorseja

Nyheter från och om Västpapua

Yales rapport

I december 2003 publicerades en forskningsrapport om mänskliga rättigheter i Västpapua av det välkända Yale University Law School i USA. Sedan Indonesien 1969 tog över Västpapua har befolkningen lidit svårt. De indonesiska säkerhetsstyrkorna begår systematiskt kriminella handlingar, såsom tortyr och utomrättsliga avrättningar av civilbefolkningen. Dessa handlingar har brutit ner det lokala traditionella levnadssättet, vilket i sin tur orsakat eländiga förhållanden i form av undernäring och sjukdomar bland befolkningen. Rapporten framhåller att det enligt internationella lagar och förordningar är ett brott mot mänskligheten att bryta ner människors levnadssätt.

State Departments rapport

Förhållandena för de mänskliga rättigheterna i Västpapua försämrades under 2003 enligt den rapport om Indonesien som det amerikanska utrikesdepartementet givit ut. Regeringen respekterar inte mänskliga rättigheter och indonesiska säkerhetsstyrkor dödar, torterar, våldtar och slår fängslade civila samt medlemmar av separatiströrelserna.

Rapporten säger att den indonesiska regeringen gör litet för att tillräckligt utreda förra årets brott mot de mänskliga rättigheterna. Det gäller mycket allvarliga brott i det centrala höglandet så som utomrättsliga avrättningar, tortyr och politiskt motiverade bränder.

Biskop Tutu

Till stöd för västpapuanernas rop för rättvisa har den sydafrikanske Nobelpristagaren, biskop Desmond Tutu, anslutit sig till ett upprop riktat till FN:s generalsekretär Kofi Annan om att granska FN:s roll i Indonesiens övertagande av Västpapua. I ett uttalande i februari sade biskopen att i Västpapua fortsätter ett brutalt förtryck som fråntar människor deras grundläggande människovärde och deras mänskliga rättigheter, inklusive rätten till självbestämmande.

I sitt stöd till uppropet för en granskning av FN:s uppförande sade han att ett starkt FN skulle kunna vara kapabelt att korrigera sitt misstag. En internationell kampanj för att förmå generalsekretären att granska FN:s roll i 1969 års Act of Free Choice lanserades i mars 2002. Kampanjen har erhållit växande internationellt stöd, inklusive en majoritet av den irländska riksdagen.

Jordbävning i Nabire

Den 6 februari kl. 0.55 ägde en jordbävning rum i staden Nabire, som ligger i den centrala delen av Västpapua. Styrkan var 6,9 på Richterskalan. Jordbävningen förstörde många byggnader i Nabire, bl a den lokala parlamentsbyggnaden, affärer, bron Kusuma Bangsa samt moskén i stadens centrum. Bland offren fanns 25 döda och 182 skadade, varav 110 allvarligt.

Den 4 mars kom president Megawati till Nabire. Hon var hårt bevakad av 1.500 man ur säkerhetsstyrkorna, inklusive brandmännen. Hennes besök i området var mycket kort, ungefär 1,5 timme. I huvudstaden Jayapura demonstrerade studenter mot henne. På deras plakat stod det bl a "brott mot mänskligheten i Västpapua."

Biskopen beklagar situationen

I påskbrevet till sina katolska församlingsmedlemmar bad Jayapuras biskop, Mgr Leo Laba Lajar OFM, om ursäkt för att utbildningsläget är dåligt och den ekonomiska situationen svår. Brevet distribuerades i församlingar i Jayapura och Timika.

Utbildningssituationen i Jayapura församling är mycket oroande, säger en 60-årig man vid namn Prelatus. Liksom Alexander Moni, som är ansvarig för utbildningen i Jayapura, förklarar han att de katolska skolorna har problem sedan regeringen stoppat all utländsk hjälp, inklusive från Holland som är den största donatorn. Därför har kyrkan varit tvungen att stänga ett antal skolor, särskilt i inlandet medan vissa skolor fortsätter som förut men med bara tre och i vissa fall endast en lärare. Stiftet Yajapura fortsätter att prioritera hjälpen till daghem, grund- och mellanstadieskolor samt gymnasieskolor i inlandet och i städerna. Man bygger studenthem och ger stipendier till elever som är fattiga men duktiga och skickar dem till högre utbildning i hopp om att de senare skall kunna arbeta i katolska skolor, säger Moni.

Hittills har stiftet Jayapura tre daghem med 400 barn och 15 anställda, 40 grundskolor med 6.639 elever och 332 lärare, sex mellanstadieskolor med 1.519 elever och 93 lärare samt fem gymnasier med 1.698 elever och 144 lärare.

Hendrik Amahorseja

Förundersökning av GAM

Delegationer från Indonesien besökte i juni och december förra året Sverige för att lämna över handlingar som sägs knyta företrädare för GAM till brott och terroråd. I februari rapporterades det att chefsåklagare Tomas Lindstrand inleder en förundersökning sedan han hade gått igenom utredningsmaterialet. Förundersökningen omfattade "...en lång rad brott och terroråd i Indonesien 2000-2004..." som bombdåd, mordbrand och mord. Samtidigt lämnade chefsåklagaren också in en framställan om rättshjälp från Indonesien, vilket innebar att han och polisutredaren var beredda att åka dit för att hålla förhör med fängslade ledare för GAM. Förundersökningen välkomnades av GAM:s talesman i Sverige, som menade att det är bra att representanter skickas iväg för att utreda situationen.

Besök i Indonesien

Första steget i förundersökningen var att chefsåklagaren och polisen i mars inledde förhör med företrädare för GAM i Indonesien för att undersöka huruvida de hade varit inblandade i terroråd. 23 personer som är dömda eller misstänkta för brott i Indonesien intervjuades under en vecka. Förhören beskrevs av Tomas Lindstrand som "avslappnade..."; "Förhören har skett i en avslappnad och trevlig atmosfär." Han sade även "att de svenska utredarna hade tagits emot väl av de indonesiska myndigheterna." Uttalandena ter sig mot bakgrund av den indonesiska militärens våldokumenterade övergrepp i Aceh som minst sagt naiva.

GAM:s kommentarer

GAM-ledare i Sverige hävdade att indonesisk polis och militär hade suttit med vid vissa förhör och lyssnat på vad som sagts. Efter det att utredarna hade lämnat de fängslade GAM-ledarna, hade dessa blivit misshandlade. Till de misshandlade hör några av de fem personer som GAM kallar "fredsförhandlare." Misshandeln kom inte som någon överraskning för GAM i Sverige, som dock uttryckte sin tacksamhet över att de förhörda personerna hade fått möjlighet att ge sin version av läget.

Anhållna och frisläppta

Den 15 juni grep polisen tre ledare för GAM som är misstänkta för folkrättsbrott - bl.a. ett bombdåd mot börshuset i Jakarta. GAM avfärdade anklagelserna som påhittade. Man menar att det är den indonesiska armén som bryter mot folkrätten i Aceh. Två ledare anhölls senare under dagen till den indonesiska regeringens stora glädje: den betraktar männen som terrorister. De begärdes häktade den 17 juni men frisläpptes dagen efter, eftersom bevisen mot dem inte höll. Polisen fortsätter dock sin utredning.

Gabriel Jonsson

Källor:

- Dagens Nyheter (17/2)
- Svenska Dagbladet (17/2, 17/3, 22/3, 16/6, 18/6, 19/6)

Kriget i Aceh

Human Rights Watch publicerade i december rapporten Aceh under Martial Law: Inside the Secret War (50 sidor; <http://www.hrw.org/reports/2003/indonesia1203/>). Rapporten, som är den femte Human Rights Watch gett ut om Aceh sedan krigsutbrottet i maj 2003, är baserad på intervjuer med flyktingar från området i Malaysia. Kränkningar av de mänskliga rättigheterna i form av utomrättsliga avrättningar, försvinnanden, misshandel och godtyckliga arresteringar har ägt rum i stor skala. Civilbefolkningen har drabbats hårt. Unga män har rutinmässigt misstänkts för att vara med i GAM. Vittnesmålen ger dock långt ifrån en fullständig bild av läget - det kan alltså ha varit ännu värre.

Övergreppen måste upphöra

Rapporten kräver att den indonesiska militärens övergrepp mot de mänskliga rättigheterna omedelbart upphör och att de ansvariga identifieras och ställs inför rätta. Att ställa de ansvariga inför rätta anses vara nödvändigt för att lösa Acehkonflikten. Man uppmanar även Indonesiens regering att öppna området för observatörer, journalister och biståndsorganisationer för att hjälpa krigets offer och förebygga fortsatt våld. Det anses positivt att regeringen under december beslutade att den internationella Röda Korskommittén och FN skall få besöka Aceh, men det gäller att gå vidare.

GAM och omvärlden

Intervjuerna gav inga uppgifter om övergrepp begångna av GAM. Rapporten säger att GAM måste respektera internationella humanitära lagar och skydda

civilbefolkningen. Knappast överraskande svarade GAM att man respekterar sådana lagar och att de fall då civilas ID-kort har konfiskerats har varit enstaka händelser som bemötts med uppmaningar att upphöra med denna praxis.

Rapporten menar att omvärlden, särskilt USA, EU, Japan och Världsbanken, borde protestera kraftigare mot den indonesiska krigföringen i Aceh. Frågan måste föras fram i alla möten med Indonesiens regering. Man uppmanar omvärlden att införa ett moratorium för vapenexport till Indonesien. Framtida leveranser skall göras avhängiga den rättsliga behandlingen av de ansvariga för övergreppen mot de mänskliga rättigheterna. Personligen anser jag att detta är en viktig rapport, eftersom den både lyfter fram ett föga uppmärksammat krig och levandegör hur konflikten drabbar människor i Aceh.

TV-reportage

I Australien har TV-bolaget Australian Broadcasting Corporation 2003 uppmärksammat kriget med ett reportage om Aceh, "Independence Day". Du kan låna reportaget på DVD från artikelförfattaren.

Gabriel Jonsson

Källor:

- Human Rights Watch, Indonesia: Refugees Reveal Widespread Abuses in Aceh, 17/12 2003
- The State of Aceh, The Minister of Foreign Affairs, Press Release Pertaining to Human Rights Watch Report: Aceh under Martial Law: Inside the Secret War, 21/12 2003

Caritas Östtimorprojekt

Inför tvåårsdagen av Östtimors självständighet höll Östtimorkommittén ett öppet medlemsmöte den 18 maj. Charles Camara, som är Östtimorhandläggare vid Caritas i Sverige och besökte landet i mars-april, talade om Caritas biståndsprojekt, varav de flesta i Asien finns i Indien och Östtimor.

I Östtimor sedan 1998

Caritas blev 1998 tillfrågat av EU om man ville engagera sig i Östtimor. Man tackade ja och fick stöd från EU för att arbeta med utbildningsfrågor. Projekt förbereddes och lokala kontakter etablerades, men det var svårt att rekrytera lokal personal p g a det instabila politiska läget. Det visade sig också vara svårt att samarbeta med stiftet i Dili och Baucau. I stället valde Caritas att samarbeta med Maristbröderna, som är från Australien. De är specialister på utbildning, särskilt av barn med problem. De skall enligt kontrakt utföra Caritas arbete i Östtimor 1998-2008.

Våldet 1999 ledde till att 85% av skolorna förstördes och att många lärare dödades. Caritas hjälpte därför till att bygga upp skolor och utbilda lärare. Många lärare fick genomgå korta utbildningar. Sedan 1998 har 1.200 rektorer och studierektorer utbildats i samarbete med Baucau och Dili stift, vilka själva driver 150 skolor. I oktober 2003 inleddes lärarutbildning som är internationellt erkänd. De tre Maristbröderna på plats har alltså gjort en stor insats, dock med hjälp av volontärer från Australien. Östtimors regering har bett bröderna att utveckla ett curriculum för lärarutbildningen.

Kunskapsöverföring

Maristbröderna prioriterar praktisk utbildning. Charles visade bilder på att hemmagjorda trummor används i musikundervisningen. Ett mål för projekten är att östtimoreser skall kunna ta över driften på sikt. Därför bedrivs utbildning på plats. Ett problem i skolorna är emellertid den osäkra elförsörjningen.

Caritas samarbetar även med tre personer från Australien ur Christian Brothers, vilka stöder integrerad byutveckling som omfattar skolor och yrkesutbildning. En tredje samarbetspartner är Salesiansystrarna, varav många är från Italien. Charles berättade om en jordbruksskola som präster grundade för 50 år sedan och där det nu finns 1.000 studenter. Salesianerna utbildar även kvinnor till sekreterare och sömmerskor och lånar ut pengar till bl.a. tillverkning av det inhemska tyget tais. Caritas har hjälpt till att köpa in datorer till utbildningen.

Svag ekonomi

Charles sade att Östtimor är Asiens fattigaste land och det sjätte dyraste. Ett stort problem är att det saknas köpare av inhemska produkter såsom livsmedel. Det finns dock gatumarknader i bl a Baucau. Jordmånen för kaffeodling är bra i den centrala delen av landet, men transportererna är svåra. Bönderna tjänar därför inte mycket på produktionen. Förädling av kaffet är nödvändigt för att Östtimor skall kunna konkurrera med Indonesien. Ett 40-tal utländska biståndsorganisationer finns nu i Östtimor. FN, Världsbanken och Asian Development Bank bedriver biståndsverksamhet i landet.

Diskussion

Caritas spenderar nu ca tre miljoner kronor per år i Östtimor, men det är inget enkelt land att arbeta med - bl a genom de bristfälliga telefonförbindelserna.

EU-projektet omfattade ursprungligen tio miljoner kronor men är nu avslutat. I stället erhålls stöd från Sida. Östtimor utgör en liten del av Caritas verksamhet, men lärarutbildningen kan vara en av de viktigaste insatserna som Caritas har gjort. Skolundervisningen i Östtimor återupptogs 2000-2001, och 2001 upprättades en skolmyndighet. Norge utarbetade en utbildningsplan för att bekämpa analfabetismen, enligt vilken den unga generationen skall prioriteras. Skolundervisningen kommer fr o m nästa år bara att vara på portugisiska, som mycket få människor kan. Etermedia sänder därför på flera språk.

Caritas bedrev först sin verksamhet i Dili, men genom att biskopen av Baucau visade intresse för utbildningsinsatser bestämde man sig för att investera där. Detta underlättades av att förstörelsen där var mindre än i Dili. Att Caritas arbetar med utlänningar och ej östtimoreser i projekten beror på att prästerna i stiftet inte arbetar med biståndsprojekt och saknar kompetens på området. Att stödja kvinnors sociala integration och utbildning är viktiga mål för Caritas.

Höga priser

Charles underströk att prisnivån är hög i Östtimor p g a den utländska närvaron. Utlänningarnas efterfrågan tillgodoses genom import från bl a Indonesien. Den inhemska ekonomin präglas i hög grad av självhushåll, men småentreprenörerna blir fler. Småskaliga aktiviteter pågår i byarna. Charles såg inga tiggare och ej heller

(Forts. på sidan 20)

B - Förenings Brev

Avsändare:

Östtimorkommittén
c/o Pollak
Wiboms väg 12
171 60 SOLNA

(Forts. från sidan 19)

hungriga barn, men undernäring förekommer till följd av ensidig kost - ris, majs och kassava. Under den indonesiska ockupationen dödades även boskap, vilket alltså är till nackdel för livsmedelsförsörjningen. Det finns tonårgång i Dili som kräver pengar för bl a biltvätter. Regeringen önskar utveckla turismen, men ett problem är nu de höga kostnaderna. Man vill utveckla vildmarksturism som en egen nisch.

Två aktuella frågor

Två aktuella frågor i Östtimor är vad som skall hän-

da när FN-närvaron är över och hur dragkampen med Australien om olje- och naturgastillgångarna i Timorhavet skall lösas. Det finns en oro för hur säkerhetsläget skall bli, särskilt längs gränsen och enklaven Oecussi i Västtimor. Anmärkningsvärt är att man behöver visum för att resa från Oecussi till Östtimor. Om dragkampen med Australien utfaller till Östtimors fördel, skulle det ekonomiska tillskottet vara betydande. Och Australien skulle även kunna gengälda den moraliska skuld landets krigföring i Östtimor under andra världskriget och stödet till den indonesiska invasionen 1975 skapat.

Gabriel Jonsson

Bidrag till de två utgivarföreningarna tas tacksamt emot på postgirokonto 419 1284-1 och 1 8192-5 till Föreningen ett Fritt Papua respektive Östtimorkommittén.

Alla bidrag, små som stora, till föreningarnas informationsverksamhet är välkomna.